

Recht op privacy

Ik ben zestien jaar en ik rook wel eens een joint in het weekend. Niet vaak, misschien eenmaal per maand. Dat is de schoolleiding ter ore gekomen en nu willen ze mijn ouders daarover inlichten. Mogen ze dat zomaar doen? Het gebruik van softdrugs is misschien ongezond, maar illegaal is het niet. En het speelt zich buiten school af, dus zij heeft er niets mee te maken. Zo'n interventie is toch een inbreuk op mijn privacy?!

Onder de kop School en verantwoordelijkheid (17/12/2009) werd die vraag op Rechtenforum.nl aan de orde gesteld.¹ Artikel 16 van het Kinderrechtenverdrag, biedt minderjarigen bescherming tegen willekeurige en onrechtmatige inmenging in hun persoonlijke levenssfeer.² Als men de ouders inlicht zonder dat de leerling daarmee heeft ingestemd, wordt inbreuk gemaakt op de vertrouwensrelatie met de leerling en wordt zijn privacy geschonden. Maar de kern van de vraag is dus of die schending willekeurig en/of onrechtmatig genoemd moet worden.

Laten we veronderstellen dat de ouders inmiddels zijn ingelicht en dat onze scholier daarover een klacht indient bij een onafhankelijke Klachtencommissie. Hij zal dan, met het Kinderrechtenverdrag in de hand, aannemelijk moeten maken dat hier sprake is geweest van een *willekeurige* en/of *onrechtmatige* schending van zijn privacy.

1. Eerste toetssteen: willekeur?

De eerste vraag is dan of de school zich aan *willekeur* schuldig heeft gemaakt. Daarvan zou sprake zijn als die ene gedraging wel en een vergelijkbare gedraging niet door zo'n interventie zou worden getroffen (of gelijksoortige gedragingen bij de ene leerling wel en bij de andere niet). De school kan dat ondervangen door de vaste beleidslijn te volgen dat zij de ouders inlicht als haar duidelijke signalen bereiken dat een minderjarige leerling een ongezonde levensstijl heeft die aan zijn of haar ontwikkeling afbreuk kan doen. Zij zou dat tot haar zorgplicht kunnen rekenen. Maar een vaste beleidslijn die zich uitsluitend tegen drugsgebruik richt, zweemt naar willekeur. De school kan immers moeilijk volhouden dat het gebruik van softdrugs op een ongezonder levensstijl wijst dan alcoholgebruik, gokken, compulsief gamen, chronisch slaapttekort, ondervoeding, etc.

Onze conclusie mag in elk geval luiden dat onze scholier recht van klagen heeft, als de school geen vaste (voor leerlingen kenbare?) beleidslijn volgt bij signalen inzake een ongezonde levensstijl.

2. Tweede toetssteen: rechtmatigheid

De tweede vraag is in hoeverre die eventuele beleidslijn *onrechtmatig* is. De school kan aanvoeren dat al wat zij IN HET BELANG VAN HET KIND doet, rechtmatig is. Maar dat is nogal kort door de bocht:

a) De scholier kan daartegen inbrengen dat de schending van zijn privacy in principe *niet* in zijn belang is. Dat uitgangspunt is in het Kinderrechtenverdrag erkend. De school behoort dus een zorgvuldige afweging te maken tussen de gunstige effecten van de voorgenomen interventie (de baten) en de schade die zij daarmee zou aanrichten (de kosten). Toepassing van de gewraakte beleidslijn is onrechtmatig als het te verwachten *saldo van baten en kosten* voor de leerling negatief uitvalt. Aan de *kostenzijde* staat in deze casus:

- schending van de privacy en daarmee van het zelfbeschikkingsrecht van een zestienjarige (op zijn weg naar volwassenheid mag hij op deze leeftijd tot op zekere hoogte aanspraak maken op eigen handelingsruimte);
- het risico dat de vertrouwensrelatie tussen leerling en school negatief beïnvloed wordt door deze interventie (de school doorbreekt het professionele beroepsgeheim waarop hij tot op zekere hoogte meende te kunnen vertrouwen);
- het risico dat de relatie van de scholier met zijn ouders negatief beïnvloed wordt door deze interventie.

Aan de *batenkant* staat in deze casus slechts één postje: verkleining van het risico dat hij in de toekomst (mede door 'verkeerde' vrienden?) een ongezonde leefstijl zal ontwikkelen. Men moet betwijfelen of dat de weegschaal ten gunste van de interventie mag doen omslaan. Er is iets voor te zeggen dat de beleidslijn pas mag worden toegepast als de school zich *ernstige* zorgen maakt over de ontwikkeling en het welzijn van de betrokken leerling.

- b) Onze scholier heeft daarnaast aangevoerd dat zijn drugsgebruik niet op school plaatsvindt, zodat er dus geen schoolregels worden overtreden. Impliciet kan uit zijn woorden worden opgemaakt dat zijn sporadische drugsgebruik evenmin zijn schoolprestaties aantast. Ik proef uit zijn woorden dat onverkorte toepassing van de beleidslijn *strijdig is met zijn rechtsgevoel*: de school bemoeit zich met dingen die haar niet aangaan. In een vorig blogbericht introduceerde ik het idee dat hedendaagse leerlingen (en hun ouders?) de school als doelorganisatie beschouwen (gericht op het bereiken van leerdoelen) en niet als totale organisatie (die het leven van leerlingen in al zijn facetten mag bestieren).³ Vanuit dat idee kan worden verdedigd dat de pedagogische verantwoordelijkheid van de school (de zorgplicht *in loco parentis*) bij de schoolpoort ophoudt. De school moet zich niet drukmaken over signalen die op een ongezonde levensstijl wijzen, tenzij het schoolse functioneren van de leerling of het functioneren van de school op het spel staat. De buitenschoolse zorgplicht berust exclusief bij de ouders, en de school dient de buitenschoolse privacy van haar leerlingen daarom in principe te respecteren. Deze redeneerlijn leidt tot de conclusie dat de school alleen *in uitzonderlijke omstandigheden*, als zij zich *ernstige* zorgen maakt over de ontwikkeling en het welzijn van de betrokken scholier, zijn buitenschoolse privacy mag schenden en zijn ouders van haar zorgen in kennis mag stellen.
- c) De school, van haar kant, kan evenwel betogen dat zij een *informatieplicht* jegens de ouders heeft en dat zij dus onrechtmatig handelt als ze hen niet inlicht over het drugsgebruik dat haar ter ore is gekomen.⁴ Maar daarmee wordt die informatieplicht wel ontzaggelijk opgerek. In onze casus gaat het over *actieve* informatieverschaffing over *buitenschoolse* aangelegenheden, terwijl de informatieplicht veeleer betrekking heeft op binnenschoolse aangelegenheden en op het recht van ouders het leerlingdossier in te zien.

3. Een derde toetssteen: de beroepsethiek van leraren

Zou onze scholier bij een klachtencommissie kans van slagen hebben, met zijn stelling dat de school onrechtmatig handelt als zij de ouders over buitenschoolse pekelzonden van hun kinderen inlicht? Ik ben bang van niet. Maar hij kan misschien nog één pijl op de boog leggen. Het Kinderrechtenverdrag beperkt zich tot bescherming van minderjarigen tegen *willekeurige* en *onrechtmatige* inmenging in hun persoonlijke levenssfeer. Onze scholier zou kunnen betogen dat, ook al zou hij geen afdwingbaar *recht* op privacy hebben, de leraren nog altijd de *ethische verplichting* hebben zorgvuldig met zijn persoonlijke gegevens om te gaan. In hun beroepsethiek worden normen gesteld om enerzijds de vertrouwensrelatie tussen leraar en leerling te beschermen en anderzijds aan de gezamenlijke verantwoordelijkheid van ouders en school recht te doen. Men denke aan de volgende bepalingen uit ethische gedragscodes:

- Leraren zullen informatie over leerlingen, verkregen tijdens hun professionele beroepsuitoefening, niet openbaren, tenzij dat een dwingend professioneel doel dient of wettelijk vereist is.⁵
- De leerkracht gaat zorgvuldig om met zijn leerlingen/studenten en alles wat over hen vastgelegd wordt in dossiers en registraties; vertrouwelijkheid en geheimhouding worden niet geschonden. De leraar zorgt voor een veilig werkklimaat en hanteert een pestprotocol.⁶
- In overeenstemming met de wettelijke eisen en de beleidslijnen van de school, erkennen leraren het recht (van kinderen/jongeren, gezinnen en collega's) dat hun gegevens vertrouwelijk behandeld worden, maar ze onderkennen dat het hun eerste plicht is te waarborgen dat kinderen/jongeren in veiligheid opgroeien.⁷
- Education personnel shall exercise due care, diligence and confidentiality in all matters affecting the welfare of their students; [but they also shall] recognise the right of parents to information and consultation, through agreed channels, on the welfare and progress of their child.⁸

We mogen uit deze bepalingen concluderen dat de vaste beleidslijn die hierboven (onder 1) werd voorgesteld, zich niet verdraagt met de beroepsethiek van leraren. Als de school de ouders inlicht over de vermeende ongezonde levensstijl van hun kind, doorbreekt zij de vertrouwensrelatie met de leerling. Zij zal dan per individueel geval moeten rechtvaardigen dat hiermee 'een dwingend professioneel doel' gediend is. Ik zou me kunnen voorstellen dat de klachtencommissie voor dit argument gevoelig is.

Wes Holleman
weblog onderwijs 24-12-2009
<http://www.onderwijsethiek.nl>

¹ <http://rechtenforum.nl/forum/thread/t/26779/postdays/0/postorder/asc/?start=0>.

² <http://boes.org/un/dutun-b.html>.

³ <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=1265>.

⁴ <http://www.bondkbo.nl/files/INFO%20-%20Informatieplicht%20ouders.doc>;

<http://www.lobo.nl/lijsten/files/De%20formele%20positie%20van%20ouders%20in%20het%20onderwijs1.pdf>.

⁵ <http://www.onderwijsethiek.nl/wp-content/uploads/2008/04/nea.pdf> (art. I.8).

⁶ <http://www.aob.nl/kixtart/nm/articlefiles/6218-modelprofessioneelstatuut.pdf> (art. 7).

⁷ http://www.onderwijsethiek.nl/wp-content/uploads/2008/05/gtc_code.pdf (art. 8c).

⁸ <http://www.ei-ie.org/ethics/en/documentation.php> (artt. 2g en 5a).